

ATOPIA

Atopia eli atooppinen ihotulehdus (atooppinen dermatiitti) on perinnöllinen krooninen sairaus, jossa koiran immuunipuolustus kehittää IgE-vasta-aineita hengitettyjä tai iholle/ihon läpi tulleita ympäristön allergeeneja vastaan. Tämä aiheuttaa ihoon kutinaa ja ihon suojaominaisuuksiin vaurioita.

Sairaus ei ole sukupuoleen sidottu, joten nartut ja urokset voiva sairastua yhtä lailla. Ympäristön allergeeneja ovat mm. pölypunkit, varastopunkit, siitepölyt, huonepölyt, ihmisten ja eläinten hilse ja muut eritteet sekä homeet. Kosketusallergiaa koirilla esiintyy harvoin.

Atopia on koiran yleisin ihosairaus. Se on parantumaton sairaus, mutta oireet ovat yleensä kontrolloitavissa. Oireista merkittävin on krooninen kutina.

Atopiaa esiintyy 10-15 %:lla koirista. Rotuja, joilla on yleisesti atopiaa, ovat mm. kultainennoutaja, labradorinnoutaja, terrierirodut, dalmatialainen, setterit ja bulldogit. Suomenajokoirilla atopian yleisyyttä ei ole tutkittu, mutta sitä esiintyy ja ilmeisesti perinnöllisenä.

Atopia puhkeaa koirilla yleensä 0,5-3 vuoden iässä, mutta myös vanhemmilla koirilla todetaan sairautta. Yli 7-vuotiailla atopian ilmeneminen on jo harvinaista.

OIREET

Tyypillisesti atooppinen koira oireilee alkuun ajoittaisella kutinalla oireiden välillä lievittyessä, välillä pahetessa. Koira voi rapsuttaa korviaan ja kupeitaan. Nämä oireet voivat mennä hetkellisesti ohi ympäristön allergeenien vähentyessä (esim. talvella), mutta oireet palaavat yleensä jonkin ajan kuluttua.

Rapsuttelun alkaessa uudestaan koira voi hangata naamaansa maahan tai muualle ja oireiden edetessä niiskuttaa, nenästä voi tulla kirkasta vuotoa, silmäluomissa voi olla turvotusta ja silmissä vuotoa. Koira voi myös nuolla ja järsiä tassujaan. Korvalehdet voivat punottaa ja olla tulehtuneet ja korvakäytävät olla ruskean vahaeritteen täyttämät, mikä aiheuttaa myöhemmin bakteeri- tai hiivatulehduksen korvakäytävään. Tavallisena oireena atooppikkokoirilla ovat toistuvat korvatulehdukset sekä toistuva kutina. Joillain koirilla sairaus ei etene edellisiä oireita pidemmälle.

Mikäli sairaus etenee ja kutina jatkuu, aiheutuu ihovaurioita, karvat kuluvat ja irtoavat, tulee naarmuja, rupia ja sekundaarisesti raapimisesta johtuen ihotulehduksia. Ajan myötä iho paksunee ja muuttuu tummapigmenttiseksi jatkuvan raapimisen takia. Lisäksi iho voi muuttua liian kuivaksi tai rasvaiseksi ja iho voi alkaa hilseillä. Koiran turkki siis menee huonoon kuntoon (ohut, karstainen, paikoin kalju), iho hilseilee ja toisaalta voi olla pinttyneen rasvainen.

Tyypillisesti ihomuutoksia (paksuuntunut, turvonnut, tulehtunut iho) tulee naamaan (kuono, huulet, silmien ympärys), korviin, käpäliin ja jalkoihin, taipesiin ja vatsaan. Ihon suojauskyvyn heikentyessä atopian ja rapsuttelun vuoksi se altistuu merkittävästi sekundaarisille tulehduksille eli ihoon tulee bakteeri- ja hiivatulehduksia, mitkä lisäävät koiran epämukavaa oloa kutinan lisäksi. Monilla koirilla voi ilmetä ärtyneisyyttä ja/tai apatiaa tai muita luonteen muutoksia hoitamattoman atopian takia.

Ensioireet tulevat yleensä samaan aikaan kuin ympäristön allergeenit runsastuvat myöhäiskesällä ja syksyllä. Talvella koiran tila voi olla rauhallisempi. Sairauden puhjettua koira herkistyy yleensä muille allergeeneille ja oireet voivat jatkua keväällä aikaisin puiden kukinnan alettua ja edelleen jatkua läpi kevään ja kesän. Usein koira voi lopulta reagoida muihinkin kuin luonnon allergeeneihin esim. villaan, huonepölyyn, homeisiin, höyheniin, kasvien kuituihin ym. Tällöin koira voi oireilla ympäri vuoden, vaikka se olisi alkuun oireillut hetkellisesti tai satunnaisesti.

DIAGNOSTIIKKA

Atopian diagnosoimiseen ei ole yhtä testiä tai oireilistaa, jonka perusteella eläinlääkäri voi sanoa koiran varmasti sairastavan atopiaa.

Diagnoosiin päästään kunnollisen kliinisen tutkimuksen, esitietojen ja jatkotutkimusten jälkeen. Esitietojen kysymisen (oireiden kesto, oireet, ruokavalio, loishäädöt jne.) ja yleistutkimuksen jälkeen koiran ihosta ja korvista voidaan ottaa näytteitä loisten, bakteerien ja hiivojen varalta poissulkumenetelmällä (tutkitaan aiheuttaako oireet esim. loisista sikaripunkki tai kapi).

Tämän jälkeen voidaan tutkia allergiavasta-aineita verinäytteestä tai ihotestillä. Lisäksi voidaan tutkia, aiheuttaako oireet joku muu sairaus (esim. kilpirauhasen vajaatoiminta, lisämunuaisen kuorikerroksen liikatoiminta, kipu, ihokasvaimet ja käytöshäiriöt). Ihosta voidaan ottaa terveeseen ja muuttuneeseen ihon rajakohdasta koepala, jonka patologi-eläinlääkäri tutkii ulkopuolisessa laboratoriossa.

Ruoka-aineallergian poissulkemiseksi koira voidaan laittaa hypoallergiselle ruoalle tai eliminaatoruokavaliolle. Toisaalta allergiaruokavaliolla tai eliminaatiodieetillä voidaan saada kolmasosa atoopikkokoirista oireettomiksi tai lievaoireisiksi, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että koiralla olisi ruoka-aineallergia atopian ollessa huomattavasti yleisempi kuin ruoka-allergian (vain 10 % allergisista koirista on ruoka-allergisia, suuri osa on atoopikkoja). Siten pelkällä ruokavaliomuutoksella ei päästä diagnoosiin.

Edellisten selvitysten perusteella voidaan siis selvittää täytyvätkö atopian tunnusmerkit ja diagnoosiin päästään poissulkumenetelmällä.

HOITO JA ENNUSTE

Atooppisen koiran hoito muodostuu eri hoitojen yhdistämisestä. Hoidot valitaan siis koiran ja omistajan mukaan. Hoidon alussa on tärkeää saada koiran oireet kokonaan pois tai lievemmiksi. Tarvittaessa annetaan lääkekuuri alkuun. Lisäksi raapiminen tulee estää, jotteivät ihovauriot pahene. Tämä tarkoittaa usein kaulurin käyttöä.

Koiran asuinympäristön allergeenit tulee pitää minimissä, tarvittaessa suoritetaan siis ympäristön saneeraus ja tehdään perusteelliset ja usein toistuvat pesut. Hoidon alussa aloitetaan usein hypoallerginen ruokavalio, jotta koira saisi mahdollisimman vähän allergeeneja ravinnostaan (varastopunkit, hydrolysoimattomat valkuaisaineet). Ruokavalio ja tunnettujen allergeenien välttäminen voi olla joillain koirilla riittävä hoito atopiaan, ainakin alkuun. Kotiruokaa syötettäessä voidaan välttää paremmin esim. varastopunkkien saaminen, mikäli koira on todettu allergiseksi niille.

Kutinaa voidaan hoitaa paikallisesti (esim. suihkutettava kortisoni kutiseville alueille, paikallisvoiteet, lääkesampoopesut ihon hoitamiseksi ja allergeenien poistamiseksi). Tarvittaessa koira voidaan lääkittää suun kautta kuuriluontoisesti tai jatkuvasti, mikäli tilanne ei helpota muuten. Lääkkeinä käytetään mahdollisesti kortisonikuurit, ihotulehduksiin tarvittaessa antibiootti, kutinaa poistamaan siklosporiinilääke (Atopica), joka yleisesti hyvin siedetty ja jolla on vähän haittavaikutuksia, mutta joka on suhteellisen kallis.

Lisäksi omega-rasvahappolisä ruokaan on monesti tarpeen parantamaan koiran ihon ja turkin kuntoa. Rasvahappolisän vaikutus näkyy yleensä vasta parin kuukauden kuluttua aloittamisesta. Ihon hoidossa myös kosteuttavat sampoot ovat usein avuksi. Korvien hoitamiseksi aloitetaan tarvittaessa korvapuhdisteet ja korvatipat, joskus lääkitykset suun kautta (antibiootti ja/tai hiivalääke), mikäli tilanne on pahempi.

Korvahoidot tehdään korvatutkimuksen perusteella eli mahdollinen korvien tähyystys, korvanäytteet ja mahdollisesti korvanäytteen bakteeriviljely.

Koiran tilanteen ollessa tasapainossa ja oireiden lieviä tai kokonaan poissa ja ympäristön allergeenien ollessa mahdollisuuksien mukaan minimissä, voidaan mahdollisia lääkityksiä vähentää ja antaa vain tietyin väliajoin ylläpitoannoksena.

Toisilla koirilla oireiden hillitsemiseksi aloitetaan siedätyshoito. Tässä hoitomuodossa koira saa tietyin väliajoin pistoksen sitä allergeenia, mille se on todettu allergiseksi verikokeissa. Tämä hoitomuoto voi olla hyvä niille koirille, joilla ympäristön allergeenien välttäminen ei ole helpottanut tilannetta. Siedätyshoito parantaa yli puolilla hoitoa saavilla koirilla oireita huomattavasti ja tämän avulla voidaan muiden lääkkeiden tarvetta saada pienemmäksi.

Atopia on parantumaton sairaus, mutta useimmilla koirilla oireet saadaan pidettyä kurissa ja koiran elämänlaatu hyvänä. Metsästyskäyttöön atopiaa sairastavaa koira voi taas käyttää, mikäli oireilu on saatu kuriin ja koiran vointi normaaliksi tai mahdollisimman lieväoireiseksi.

Jalostuskäyttöön näitä koiria ei silti pidä nykytiedon mukaan käyttää.

Atopian hoito on usein alkuun turhauttavaa omistajalle koiran vastatessa hoitoihin hitaanpuoleisesti. On silti tärkeää, että omistaja pitäytyy hoidoissa ja eläinlääkärin ohjeissa tarkasti, jotta hyvä hoitosuhde koiran omistajan ja eläinlääkärin välillä pysyy yllä ja jotta koiran tilanne pysyy mahdollisimman hyvin hallinnassa molemmilla tahoilla.

TIIVISTELMÄLAATIKKO

- Kutina merkittävin oire.
- Oireet voivat olla ajoittaisia ja vuodenaikaan sidottuja tai koira voi oireilla kroonisesti jatkuvasti
- Ensioireet yleensä 0,5-3 -vuotiailla
- Hoitovaste tulee usein hitaasti, mutta useimmat koirat hoidettavissa oireettomiksi tai lieväoireisiksi
- Hoitomuodot moninaisia
- Perinnöllinen
- Atopiakoira ei tule käyttää jalostukseen